

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE SYSTEM OF OLYMPIC EDUCATION OF THE YOUNG GENERATION

Як відзначають автори численних публікацій, що стосуються питання олімпійської освіти в нашій країні, залучення дітей і молоді до ідеалів олімпізму, які орієнтовані на загальнолюдські, гуманістичні духовно-моральні цінності, пов'язані зі спортом, володіють виховним потенціалом. Особливо це стосується сучасної молоді, коли питання виховання і культури підрастаючого покоління широко обговорюються в педагогіці. Аналіз наукових публікацій, присвячених тематиці олімпійської освіти, показує значимість патріотизму у вихованні молоді та роль у пропаганді здорового способу життя. Водночас відзначається дефіцит або відсутність робіт за методологією організації патріотичного виховання в системі олімпійської освіти підрастаючого покоління, що і визначає актуальність цієї теми. Метою нашого дослідження є виокремлення основних засад патріотичного виховання в системі олімпійської освіти підрастаючого покоління. Для досягнення мети застосовувалася група теоретичних методів: теоретичний аналіз спеціальної науково-методичної літератури, документальних матеріалів, абстрагування, логіко-теоретичний аналіз, компаративний аналіз, метод синтезу, метод систематизації. Отже, системоутворюючим фактором олімпійської освіти є патріотично організований педагогічний процес, спрямований на забезпечення умов для активного оволодіння знаннями, ідеалами та цінностями олімпізму і перетворення останніх на мотиви поведінки людей і норми гуманістичного способу життя. Так, складні проблеми патріотичного виховання пропонуються вирішувати через формування у підрастаючого покоління почуття причетності до олімпійського руху. Крім того, олімпійські ідеали та цінності вчать бути справедливими, чесними. Естетична краса гармонійного фізичного розвитку спортсменів дає привід задуматися про свій фізичний стан, почати займатися спортом, освоювати вже відомі та нові види спорту. У науковому дослідженні окреслено основні завдання патріотичного виховання підрастаючого покоління. Охарактеризовано принципи патріотичного виховання через систему олімпійської освіти. Виокремлено методи та форми патріотичного виховання у системі олімпійської освіти.

Ключові слова: олімпійська освіта, патріотизм, форми, принципи.

According to the authors of numerous publications on Olympic education in our country, the involvement of children and youth in the ideals of Olympism, which are focused on universal, humanistic spiritual and moral values associated with sports, have undeniable educational potential. This is especially true of modern youth, when issues of education and culture of the younger generation are widely discussed in pedagogy. Analysis of scientific publications on the subject of Olympic education shows the importance of patriotism in the education of young people and the role in promoting a healthy lifestyle. At the same time, there is a shortage or absence of work on the methodology of organizing patriotic education in the system of Olympic education of the younger generation, which determines the relevance of this topic. The purpose of our study is to identify the basic principles of patriotic education in the system of Olympic education of the younger generation. To achieve the goal of the study used a group of theoretical research methods: theoretical analysis of special scientific and methodological literature, documentary materials, abstraction, logical-theoretical analysis, comparative analysis, synthesis method, method of systematization. Thus, the system-forming factor of Olympic education is a patriotically organized pedagogical process aimed at providing conditions for active mastery of knowledge, ideals and values of Olympism and the transformation of the latter into motives of human behavior and norms of humanistic lifestyle. Thus, the complex problems of patriotic upbringing are proposed to be solved through the formation of the younger generation's sense of belonging to the Olympic movement. In addition, Olympic ideals and values teach to be fair, honest. The aesthetic beauty of the harmonious physical development of athletes gives a reason to think about their physical condition, start playing sports, learn already known and new sports. During the scientific research the main tasks of patriotic education of the younger generation are outlined. The principles of patriotic education through the system of Olympic education are described. Methods and forms of patriotic education in the system of Olympic education are singled out.

Key words: Olympic education, patriotism, forms, principles.

УДК 373.5.016:796.032
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/27.37>

Гакман А.В.,
канд. наук з фіз. виховання і спорту,
доцент кафедри теорії і методики
фізичного виховання та спорту
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Галан Я.П.,
канд. наук з фіз. виховання і спорту,
доцент кафедри теорії і методики
фізичного виховання та спорту
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Кошура А.В.,
канд. пед. наук,
асистент кафедри фізичної культури
та основ здоров'я
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сьогодні виховання патріотичності у молодого покоління є досить актуальним, як зазначають І.Д. Бех, Н. Чорна [1], Л.В. Чупрій [10], Г. Коваль [11] та ін. Згідно зі спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністер-

ства освіти і науки України, Міністерства оборони України та Міністерства культури і туризму України від 27 жовтня 2009 р. (№ 3754/981/538/49) про затвердження концепції національно-патріотичного виховання молоді становлення української державності, побудова громадянського суспіль-

ства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу [10].

Одним із пріоритетних напрямів патріотичного виховання, на нашу думку, є олімпійська освіта, адже це не тільки формування знань про олімпійський рух, її мета – щоб учасники олімпійського руху не тільки знали і правильно розуміли ідеали та цінності олімпізму, але й прагнули у своїй діяльності наслідувати, направляти свої зусилля на втілення в життя олімпійських принципів. До вирішення цього завдання закликає й Олімпійська хартія [2; 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Виховання підростаючого покоління залишається пріоритетним на педагогічній ниві. Олімпійська освіта для підростаючого покоління може слугувати не тільки важливим фактором розвитку олімпійського руху в Україні, а й потужним засобом вирішення стратегічних завдань, що стоять перед державою, важливим компонентом патріотичного виховання. Вивченню питанню пошук нових форм, методів, шляхів, і засобів олімпійської освіти у процесі реформування сучасної освіти приділялося чи мало уваги [3–5; 7 та ін.]. Елементи патріотичного виховання в олімпійській системі висвітлено у працях М. Кожокар, І. Васкана, Я. Галана [8; 9].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак виокремлення основних засад патріотичного виховання у системі олімпійської освіти нами не виявлено.

Дослідження проводилося у рамках наукової теми МОН України «Інноваційна модель реалізації та формування патріотизму дітей засобами олімпійської освіти» на 2020–2022 р. (№ державної реєстрації 0120U100547).

Метою нашого дослідження є виокремлення основних засад патріотичного виховання в системі олімпійської освіти підростаючого покоління.

Для досягнення мети застосовувалася група теоретичних методів: теоретичний аналіз спеціальної науково-методичної літератури, документальних матеріалів, абстрагування, логіко-теоретичний аналіз, компаративний аналіз, метод синтезу, метод систематизації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні мета патріотичного виховання підростаючого покоління конкретизується через систему таких виховних завдань [11; 13]:

- усвідомлення особистістю патріотичних цінностей, культурного й історичного минулого України;
- виховання поваги до державної символіки;
- сприяння набуттю підростаючим поколінням практичної готовності до державотворення, вправності вибирати форми та способи своєї участі в життєтворенні українського суспільства, бути

комунікативним із соціальними інститутами, органами влади, вміння наслідувати закони та захищати права людини, готовність і бажання взяти на себе відповідальність, вправність розв'язати конфлікти згідно із демократичними принципами людства;

– формування толерантного ставлення до державної атрибутики інших народів, культур і традицій;

– набуття демократичної моральності як базового підґрунтя сучасного громадянського суспільства;

– популяризація кращих рис української ментальності – працелюбності, доброти, чесності, свободи, справедливості, дбайливого ставлення до природи.

На нашу думку, ці завдання було б ефективніше поєднувати із завданнями олімпійської освіти:

– усвідомленням історичної цінності олімпізму та відповідальності спортсмена-патріота, який виступає за честь своєї держави;

– виховання інтересу до олімпійських ігор та олімпійського руху, бажання брати участь у спортивних змаганнях і демонструвати в них чесну, благородну поведінку (відповідно до принципів «чесної гри»);

– виховання поваги до державної та олімпійської атрибутики;

– сприяння набуттю підростаючим поколінням патріотичного досвіду на основі готовності до участі у різних заходах, захисту своєї держави;

– виховання прагнення бути активним учасником олімпійського руху, роз'яснювати та пропагувати ідеї олімпізму, сприяти його розвитку у своїй державі;

– виховання почуття особистої відповідальності за реалізацію у спорті за допомогою патріотичних цінностей;

– виховання естетичного почуття краси спорту, почуття обурення, пов'язаного з будь-якими порушеннями патріотичності, моральності і т. д.;

– виховання звички завжди вести чесну і справедливу боротьбу, виявляти мужність і волю у спорті, у спортивних змаганнях захищати честь своєї держави;

– виховання естетичної здатності бачити, відчувати і правильно розуміти красу й інші естетичні цінності спорту, діяти у спорті «за законами краси» та відображати його засобами мистецтва, пропагувати кращі риси української ментальності;

– виховання умінь і навичок спілкування з іншими спортсменами, тренерами, суддями, журналістами, глядачами, вміння роз'яснювати і пропагувати ідеї олімпізму як базового підґрунтя громадянського суспільства.

Говорячи про підвищення виховного потенціалу підростаючого покоління в освітніх установах за рахунок створення в них патріотичних вихов-

них систем, необхідно формувати в них нові мотиваційні установки, що не тільки спонукатимуть учасників системи до самовдосконалення, гармонійного розвитку особистості, але й будуть орієнтувати їх на нову патріотичну поведінку. Нами пропонується трактування принципів патріотичного виховання через систему олімпійської освіти (табл. 1).

Серед методів і форм патріотичного виховання у системі олімпійської освіти пріоритетна роль належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук цінностей і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи та творчості [6]. До таких методів належать:

1. Застосування міжпредметних зв'язків:

– географія: проведення занять, присвячених вивченню місця народження видатних українських олімпійців, столицям Олімпійських ігор;

– музика: розучування гімну України, пісень, які спонукають до занять фізичною культурою і спортом та орієнтовані на життєво важливі цінності людини;

– іноземна мова: вивчення іноземних слів за олімпійською тематикою (прапор, гімн, держава) і т. д.

2. Пізнавальна активність школярів: агітаційно-пропагандистська діяльність школярів у системі олімпійського руху:

– створення учнями різних відеофільмів, постерів, газет, новинних колонок про видатних українських олімпійців і таких, що відображають справжні ідеали та цінності олімпізму;

– організація олімпійського дня, а також проведення конкурсів малюнків, фотографій українських спортсменів і т. п., театральні постановки на спор-

тивну й олімпійську тематику, «олімпійський КВК», конференції, вікторини за олімпійською тематикою, обговорення цікавих книг або фільмів, присвячених українському спорту, Олімпійським іграм;

– організація змагань серед відмінників навчання за звання «Найспортивніший відмінник», створення олімпійських музеїв;

– організація листування зі школярами, студентами, спортсменами інших країн, які цікавляться проблемами олімпійського руху.

3. Олімпійські уроки: ознайомлення школярів з історією виникнення Олімпійських ігор у Стародавній Греції й основними видами спорту цих ігор, приділення уваги патріотизму, а також олімпійській атрибутиці та символіці (факелу і церемонії його запалювання, олімпійському прапору з п'ятьма кільцями і позначенню цих символів в олімпійському русі).

Варто відзначити, що форми роботи, пов'язані з вивченням спортивної історії рідного краю і народу – історичне краєзнавство: відвідання місць історичних подій (масштабних змагань), вивчення літератури, збирання документів і матеріальних пам'яток, фотографування історично цінних об'єктів, виготовлення схем, макетів, влаштування виставок, заочна подорож «Спортивною Україною», складання спортивної історії свого роду, олімпійського тижня, спортивне святкування Дня Конституції та Дня незалежності України – є найбільш мотиваційними для підростаючого покоління [2; 12].

Олімпійська освіта, безумовно, відіграє важливу роль у патріотичному вихованні особистості. Олімпізм сприяє підвищенню уваги дітей і молоді до гуманістичного ідеалу цілісної, гармонійно розвиненої особистості, до олімпійського принципу «Чесна гра», патріотизму, іншим ідеалам і ціннос-

Таблиця 1

Трактування принципів патріотичного виховання через систему олімпійської освіти

Основні принципи патріотичного виховання	Трактування принципів патріотичного виховання через систему олімпійської освіти
принцип національної спрямованості	передбачає формування національної самосвідомості українця, виховання любові до рідної землі, здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися належністю до українського народу, брати участь у заходах різного рівня на захист своєї держави
принцип гуманізації виховного процесу	передбачає зосередженість уваги на молодому поколінні як вищій цінності, враховуючи його вікові й індивідуальні особливості, спонукання до самостійності, прояву ініціативи, задоволення базові потреби дитини; стимулювання свідомого ставлення до своєї поведінки, діяльності, патріотичних і гуманних цінностей олімпізму;
принцип самоактивності та саморегуляції	полягає у формуванні в особистості здатності до критичності й самокритичності, вміння себе об'єктивно оцінити (дотримуючись принципу «чесна гра»), до прийняття самостійних рішень. Формування громадської позиції особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях і учинках на спортивних заходах;
принцип культуровідповідності	передбачає органічну єдність патріотичного виховання з історією та культурою народу, його мовою, традиціями та звичаями, які забезпечують духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь;
принцип полікультурності	передбачає інтегрованість української культури у міжнародний простір, толерантне ставлення до відмінних від національних ідей, цінностей, до інших народів;
принцип соціальної відповідності	передбачає виховання готовності відстоювати почуття особистої відповідальності за реалізацію у спорті за допомогою патріотичних цінностей

тям олімпійського руху, а також розуміння сутності та значення цих ідеалів і цінностей у сучасному спорті [4; 7; 8].

Водночас, як зазначає І. Гуслистова [4], у реальній практиці олімпійського виховання спостерігається надмірне захоплення просвітницьким підходом. Нерідко покладаються невинувдані надії на те, що шляхом роз'яснювальної роботи, на основі лекцій, бесід під час «олімпійських уроків», «уроків олімпійських знань», «олімпійських годин», за допомогою одних лише гасел і закликів вдасться вирішити проблему залучення підростаючого покоління до патріотизму і цінностей олімпізму. Ціннісні орієнтації і тим більше поведінка людини залежать не тільки від знань, а й від багатьох інших факторів, насамперед від ефективності стимулювання цих орієнтацій і поведінки. Тому для досягнення зазначеної мети олімпійського виховання необхідно створити реальні стимули патріотизму, які спонукають молоде покоління не тільки визнавати принципи «чесної гри» та інші ідеали олімпізму, але й дійсно орієнтуватися на них у своїй поведінці, направляти свої зусилля на їх втілення в життя.

Висновки. Отже, системоутворюючим фактором олімпійської освіти є патріотично організований педагогічний процес, спрямований на забезпечення умов для активного оволодіння знаннями, ідеалами та цінностями олімпізму і перетворення останніх на мотиви поведінки людей і норми гуманістичного способу життя. Так, складні проблеми патріотичного виховання пропонується вирішувати через формування у підростаючого покоління почуття причетності до олімпійського руху. Крім того, олімпійські ідеали та цінності вчать бути справедливими, чесними. Естетична краса гармонійного фізичного розвитку спортсменів дає привід задуматися про свій фізичний стан, почати займатися спортом, освоювати вже відомі та нові види спорту. У науковому дослідженні окреслено основні завдання патріотичного виховання підростаючого покоління. Визначено основні принципи патріотичного виховання через систему олімпійської освіти: принцип національної спрямованості, гуманізації виховного процесу, самоактивності та саморегуляції, культуровідповідності, полікультурності, соціальної відповідності. Виокремлено методи та форми патріотичного виховання у системі олімпійської освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І.Д., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Булатова М., Платонов В. Олимпизм и олимпийское образование: история, современность, будущее. *Наука в олимпийском спорте*. 2018. № 4. С. 4–27.
3. Гакман А.В., Ушенко Ю.О., Галан Я.П., Кожокар М.В. Становлення педагогічних основ олімпійської освіти в Україні. *Young Scientist*. 2019. № 5 (69). С. 299–303.
4. Гуслистова И. Содержание олимпийского образования в средних школах-училищах олимпийского резерва. *Мир спорта*. 2019. № 1. С. 79–83.
5. Ермолова В., Щербашин Я. Олимпийское образование в системе формирования гуманистических ценностей школьников. *Наука в олимпийском спорте*. 2017. № 1. С. 21–28.
6. Ермолова В. 10 уроків із П'єром де Кубертеном : методичний посібник. НОК України ; Олімпійська академія України. Київ, 2016. 236 с.
7. Зорій Я.Б., Гакман А.В. Система Олімпійської освіти як засіб педагогічного процесу підростаючого покоління. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2016. Вип. 4. С. 33–35.
8. Кожокар М., Васкан І., Галан Я. Олімпійська освіта як складник патріотичного виховання дітей і молоді. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 18. Т. 2. С. 180–183.
9. Кожокар М., Галан Я. Олімпійська освіта як стрижень реалізації методів, форм і засобів патріотичного виховання в новій українській школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 30–303.
10. Чупрій Л.В. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи. URL: http://sd.net.ua/2009/11/05/patrotichne_vikhovannja_v_ukran_ctan__perspektivi.html.
11. Коваль Г. Система патріотичного виховання в Україні. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/6/33.pdf>.
12. Hakman A., Nakonechnyi I. Olympic Education in The Educational Process Of Ukraine (In The Case Of Bucovina). *Development trends in pedagogical and psychological sciences*. 2018. P. 232–362.
13. Pedagogical conditions for the formation of physical culture in first grade school students by means of Olympic education in the New Ukrainian School : collective monograph / ed. by Ya. Galan, A. Ohnystyi, O. Andrieieva, Ya. Zoriy, Yu. Moseychuk, O. Yarmak, K. Ohnysta, M. Kozhokar. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2020. 118 p.